

LOCUL GOSPODĂRII ȚĂRĂNEȘTI ÎN AGRICULTURA COOPERATISTĂ

Trăia Cernescu

Cercetările din domeniul sociologiei rurale au ca obiect procesele și fenomenele socio-economice specifice satului românesc. Raționalitatea cercetării sociologice a problematicii satului românesc își găsește temeiul obiectiv în politica partidului și statului nostru, conform căreia agricultura reprezintă o ramură de bază a economiei naționale. Noua revoluție agrară este conceptul prin intermediul căruia sînt precizate rolul și importanța agriculturii în cadrul economiei naționale, precum și impunerea unui nou sistem de norme și valori ale satului românesc.

Obiectivele principale ale politicii actuale referitoare la localitățile rurale constau în: creșterea producției agricole, ridicarea nivelului de calificare profesională a populației rurale, înlăptuirea programelor de sistematizare și modernizare a comunelor. Cert este faptul că indiferent de structura populației ocupate, de modul cum vor arăta satele în viitor, rolul localităților rurale va continua să fie acela de principal realizator al producției agricole.

Așa cum prevăd hotărârile Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale din 1987, agricultura românească trebuie să realizeze — prin aplicarea în practică a rezultatelor cercetării științifice din domeniul agriculturii și mai buna folosire a bazei materiale — o creștere puternică a producției agricole, vegetale și animale, în conformitate cu prevederile planului, cu programele de dezvoltare pentru fiecare sector și ramură de activitate¹.

Realizarea unei producții agricole de înalt randament implică o strînsă conlucrare între sectoarele agriculturii românești și cercetarea agricolă. Necesitatea cooperării între sectoarele agriculturii și cercetarea agricolă are la bază rentabilizarea și dinamizarea valorificării resurselor materiale și umane de care dispune această ramură a economiei naționale.

Așa cum reiese din analiza datelor statistice, la o serie de produse agricole gospodăriile agricole de stat, gospodăriile C.A.P., gospodăriile membrilor C.A.P. și gospodăriile producătorilor particulari au obținut — în majoritatea cazurilor — producții diferite.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1987, p. 18.

1. Familia țăranelui cooperator și cooperativa agricolă

Familia țărănească din zonele cooperativizate este diferită de cea tradițională prin următoarele caracteristici generale :

a. Structura nevoilor materiale (locuințe, dotarea tehnică a gospodăriei) și spiritual-culturale a familiei rurale a înregistrat o serie de modificări determinate de nivelul general de dezvoltare al societății. Pe de altă parte modul de viață actual generează noi aspirații ale populației din mediul rural ;

b. disocierea clară și multiplă între unitatea familială și unitatea de producție.

Gospodăria țărănească individuală din zonele necooperativizate se identifică în majoritatea cazurilor cu familia, reprezentând în continuare o unitate de producție și de consum cu caracter patrimonial ;

c. instaurarea proprietății socialiste și cooperatiste, în cea mai mare parte a sectorului agricol, a condus la schimbări într-o serie de domenii ale dreptului cutumiar al familiei sau derivate din acestea : înzestrarea, moștenirea, alegerea partenerului, continuitatea gospodăriei, ajutorul acordat virstnicilor ;

d. mutații la nivelul structurii de autoritate în familie : puterea de decizie nu mai este concentrată în mâinile șefului familiei, dobîndind tot mai mult teren structura de autoritate întemeiată pe colaborarea dintre soți.

Referindu-se la problema vieții de familie, H. H. Stahl arată că structura internă a acesteia s-a schimbat ca urmare a unor mutații economico-sociale înregistrate la nivelul de ansamblu al societății și astfel responsabilitățile de șef al familiei, deținute altădată de bărbat, sînt preluate de către femeie, cu toate că „funcțiile sale de educatoare a copiilor scad și ele din ce în ce mai mult, lăsate fiind pe seama școlii”*

e. copiii nu mai sînt considerați forță de muncă, ci persoane care captează resursele multiple (materiale, spirituale, afective etc.) ale familiei.

f. familia nu-și mai îndreaptă toate eforturile spre cîștigarea existenței zilnice, acordînd o atenție sporită valorilor neutilitare, al cărui scop mediat ori direct — este obiectivat în dialectica vieții cotidiene — în și prin personalizarea cît mai accentuată a modului de viață ;

g. s-a produs o schimbare a atitudinii în raport cu statusul țărănimii. Astăzi status-ul de țăran este tot mai puțin valorizat în contrast cu alte status-uri (de exemplu muncitor în industrie, servicii, comerț, intelectual etc.), care au devenit accesibile, dar prezintă anumite restricții. Este foarte probabil că și devalorizarea — neîntemeiată** — a status-ului de țăran se află la originea orientării profesionale a copiilor din familia țărănească. Generația actualilor părinți exprimă această devalorizare prin

* H. H. Stahl, *Satul Drăguș, după 40 de ani*, în „Viitorul social”, nr. 2/1972, p. 528.

** Realitatea istorică, menirea actuală și viitoare a țărănimii, rolul său în dezvoltarea economico-socială a României, se constituie în argumente indubitabile pentru o justă și reală interpretare sociologică a noțiunii de țăran, ale cărei valențe pozitive au fost elogiute de reprezentanți de seamă ai culturii române. L. Rebreanu, după ce arată că țărani îi numesc pe țărani, simpli, oameni, scoate în evidență trăsăturile definitorii incontestabile ale țăranelui român, ca „înaintaș și rezervor al neamului nostru”. L. Rebreanu „Laudă țăranelui român”, în *Discursuri de recepție la Academia Română*, București, Edit. Albatros, 1980.

faptul că îndeamnă generația actualilor copii să-și schimbe status-ul; mobilitatea socioprofesională a copiilor din mediul rural fiind o dovadă concludentă în acest sens.

Schimbările survenite la nivelul populației agricole au dus la unele transformări în direcția socializării copilului, astfel încît pentru copil, posibilitatea schimbării status-ului de țaran este destul de mare în prezent. În general aspirațiile familiei țărănești actuale, referitoare la schimbarea status-ului copiilor, sînt în continuă evoluție.

Familia țărănească din România nu se constituie într-un tot nediferențiat, cuprinzînd categorii distincte sub multiple aspecte. Factorii care diferențiază familiile din mediul rural între ele necesită cercetări de teren pentru o mai bună cunoaștere a acestei instituții — cu valențe și potențe — uneori greșit apreciate și interpretate, cit și în vederea unei reconsiderări a locului gospodăriei țărănești în cadrul economiei în general și al sectorului agricol în special.

Nu există nici o îndoială asupra faptului că funcționalitatea gospodăriei familiale a țaranului cooperator este concepută în concordanță cu funcționalitatea cooperativei agricole și cu interesele economiei naționale. Reglementările de natură juridică și economică au menirea de a proteja și încuraja îmbunătățirea activității din cadrul gospodăriilor membrilor cooperatori.

Familia are o serie de responsabilități cu caracter economic în raport cu cooperativa agricolă, care ne trimit la valențele sociologice ale relației dintre CAP și instituția familială. Scopul comun al celor două instituții amintite mai înainte îl reprezintă maximizarea beneficiilor, în vederea creșterii nivelului de trai și a calității vieții membrilor lor. În acest sens cooperativa și nu numai aceasta, trebuie să asigure condiții optime (soluri îmbunătățite, rase superioare, tehnologii și unelte moderne de lucru etc.), iar familiei țaranului cooperator îi revin o serie de responsabilități pe linia creșterii eficienței activităților cu caracter agricol.

Din perspectiva sociologică și economică, gospodăria țaranului cooperator, are la baza sa: 1. proprietatea asupra locuinței, construcțiilor gospodărești anexe și terenul aferent; 2. repartizarea unui lot în folosință; 3. proprietatea asupra unor mijloace de producție; 4. sursele de venituri și economii ale familiei țărănești; 5. capacitatea forței de muncă a gospodăriei familiale².

Creșterea funcționalității cooperativei agricole în special și a agriculturii în general apreciem că a condus la diversificarea spațiului destinat activităților productive a gospodăriei familiale. Lărgirea sferei de acțiune a gospodăriei familiale vizează cu precădere sectorul zootehnic, fără a neglija însă sectoarele legumicol și pomicol, care după cum vom vedea dețin o pondere importantă în economia și preocupările gospodăriilor membrilor CAP.

În statutele cooperativei agricole (din 1953, 1966, 1972 și 1977) sînt cuprinse raporturile dintre gospodăria familială și cooperativă, inclusiv condițiile ce trebuie îndeplinite pentru acordarea lotului în folosință. Pe parcursul anilor s-a încercat o definiție cît mai precisă a termenilor utilizați, o delimitare mai amănunțită a responsabilității celor două părți ale CAP.

² Statutul cooperativei agricole de producție, 1983.

raportului. Paralel cu acest demers s-au înregistrat și unele schimbări de ordin cantitativ și calitativ — la nivelul lotului în folosință.

Familia cooperatistă are o condiție complexă a cărei determinare principală o reprezintă — așa cum rezultă din statutul CAP — existența mai multor surse de venituri.

Prezentarea comparativă pe care o facem în continuare pentru unele activități economice de producție, are menirea de a arăta multiplele resurse materiale de care dispune gospodăria familială țărănească.

2. Producția de legume și fructe pe categorii de unități

Dacă la culturile cerealiere gospodăriile familiale ale membrilor CAP dețin ponderi mici, la culturile legumicole și pomicole, precum și la producția zootehnică, acestea susțin agricultura cu realizări importante.

Studiul acestui tip de gospodării merită o atenție mai mare în viitor, intrucât activitatea lor de producție este cuprinsă în planul centralizat prin intermediul contractelor economice. În acest context toate instituțiile centrale și locale cu responsabilități în domeniul agriculturii sint chemate să găsească cele mai convenabile căi de creștere a producției agricole. Activitatea economică a gospodăriilor familiale se cere să fie orientată în direcția satisfacerii necesităților economiei naționale și a creșterii nivelului de trai al membrilor săi.

Producția gospodăriilor familiale la o serie de legume (fasole, cartofi, ceapă, varză, tomate) deține ponderi mari la nivelul întregii producții a țării, depășind uneori nivelul atins de sectoarele de stat și cooperatist (tabelul 1).

Tabelul 1

Producția de legume pe categorii de unități în anul 1985 *

Categorii de unități	mii tone				
	Fasole	Cartofi, legume și pepeni	Ceapă	Varză	Tomate
Total R.S.R.	202,5	7 294,3	395,4	1 221,5	2 051,3
Unități agricole de stat	35,0	549,2	94,4	290,5	595,5
C.A.P.	89,0	2 425,4	97,0	436,1	654,5
Gospodării ale membrilor CAP	58,7	2 696,3	148,4	369,5	649,5
Gospodării ale producătorilor particulari	19,8	1 623,4	55,6	125,4	151,8

* Sursa: Anuarul Statistic al R. S. România, 1986, București.

Așa cum rezultă din tabelul 1, gospodăriile familiale ale membrilor CAP dețin producții sistematice mai mari față de sectorul socialist de stat, la legumele enumerate; iar în comparație cu sectorul cooperatist realizează producții mai mici, dar relativ apropiate, la trei tipuri de legume și mai mari la celelalte două tipuri.

Ponderea producției de legume pe categorii de unități în anul 1975 avea următoarea structură: sectorul de stat (10,4%), sectorul cooperatist (40,5%), gospodăriile membrilor CAP (36,4%), gospodăriile producătorilor particulari (12,7%).

În intervalul 1975—1985, producția de legume a înregistrat o pondere relativ constantă față de total numai la nivelul gospodăriilor membrilor CAP, celelalte categorii de unități înregistrând creșteri sau reduceri ale ponderii deținute în raport cu totalul producției.

Producția totală de legume — la nivel național — a fost în anul 1985 de aproximativ 2,5 ori mai mare decât în anul 1975; pe categorii de unități înregistrându-se următoarele creșteri: sectorul de stat (3,4 ori), sectorul cooperatist (2,1 ori), gospodăriile membrilor CAP (2,5 ori), gospodăriile producătorilor particulari (3,5 ori).

Gospodăriile familiale ale țăranilor cooperatori dețin ponderi mari și în producția de fructe a țării (tabelul 2).

Tabelul 2

Producția totală de fructe pe categorii de unități în anul 1985 *

Categorii de unități	Total	Prune	Mere	Pere	Piersici	Cireșe și vișine	Caise și zarzări	Nucii	Căpșuni	Alte fructe
Total R.S.R.	2095,5	873,7	748,1	127,4	67,2	94,7	45,5	41,9	29,1	67,9
Unități agricole de stat	492,3	54,3	347,8	18,4	38,6	10,0	12,7	0,6	7,7	2,2
C.A.P.	288,1	126,3	114,7	16,1	10,4	5,9	5,3	0,2	8,1	1,1
Gospodării ale membrilor CAP	705,9	338,0	145,1	54,4	11,4	53,5	20,4	25,1	8,4	49,6
Gospodării ale producătorilor particulari	609,2	355,1	140,5	38,5	6,8	25,3	7,1	16,0	4,9	15,0

* Sursa: Anuarul statistic al R. S. România, 1986, București.

Reține atenția faptul că în anul 1985 gospodăriile membrilor CAP dețineau, în producția pomicolă, o pondere apropiată (33,7%) de producția unităților agricole de stat și cooperatiste la un loc (23,5% și respectiv 13,7%).

Din perspectiva dinamică (pentru intervalul 1975—1985) rezultă că în producția pomicolă totală, ponderea deținută de unitățile agricole de stat, C.A.P. și gospodăriile membrilor C.A.P. este în ușoară scădere, în timp ce ponderea producătorilor particulari a crescut de la 20,1% la 29,1%.

Pe parcursul celor 10 ani, producția pomicolă a țării a crescut de aproape două ori, creșterea fiind diferită la nivelul categoriilor de unități: unitățile agricole de stat (1,8 ori), C.A.P. (1,4 ori), gospodăriile membrilor CAP (1,8 ori), gospodăriile producătorilor particulari (2,8 ori).

Cifrele cuprinse în tabelul 2 demonstrează că în etapa actuală gospodăriile familiale ale membrilor C.A.P. reprezintă un mare rezervor productiv pentru pomicultura României. Un rol important în cadrul producției pomicole a țării îl au gospodăriile necooperativizate ale producătorilor individuali, acest aspect nefăcînd obiectul analizei de față.

Gospodăriile familiale ale membrilor CAP dețin o pondere însemnată și în producția viticolă. Astfel, în anul 1975 suprafața cultivată cu vii de gospodăriile membrilor CAP reprezenta aproximativ 36%, în timp ce în 1985 a ajuns la 29,6% din suprafața totală. Aceste gospodării au produs 29,1% din totalul cantității de struguri în 1975 și 44,3% în 1985, cu o producție medie la ha mai mare decît cea obținută în C.A.P.-uri.

3. Producția agricolă animală

Lucrătorii din domeniul agriculturii cunosc măsurile adoptate pentru creșterea și dezvoltarea sectorului zootehnic. Și în acest domeniu gospodăriile familiale ale membrilor CAP dețin ponderi importante și au responsabilități sporite. În perioada 1976-1986 numărul animalelor a sporit în cadrul tuturor categoriilor de unități, în proporții și ritmuri diferite. În valori absolute numărul de animale a crescut astfel : bovine de la 6 126 mii capete în 1976, la 7 077 mii capete în 1986 ; porcine de la 8 813 mii capete în 1976, la 14 319 mii capete în 1986 ; ovine de la 13 865 mii capete în 1976, la 18 609 mii capete în 1986.

Cel mai important ritm de creștere a fost realizat în întreprinderile agricole de stat. Menționăm faptul că ponderea deținută de gospodăriile familiale ale membrilor CAP este foarte ridicată la toate categoriile de animale (tabelul 3).

Tabelul 3

Numărul animalelor pe categorii de unități (la începutul anului 1986)*

Categoriile de unități	Bovine	Porcine	Ovine	Caprine	Cabaline	Păsări	Albine mii — — familii
Total R.S.R.	70 76,6	14 318,6	18 609,3	827,8	671,5	124 770,1	1 340,2
Unități agricole de stat	11 41,9	6 959,4	2 964,4	3,5	69,0	56 756,0	153,4
C.A.P.	3 102,6	3 331,5	6 243,0	4,1	197,2	19 412,3	45,0
Gospodării ale membrilor CAP	1 768,7	2 751,9	6 202,2	579,8	209,9	35 180,8	582,3
Gospodării ale producătorilor particulari	1 063,4	1 275,8	3 199,7	240,4	195,4	13 421,0	559,5

* Sursa : Anuarul statistic al R.S. România, 1986, București.

În 1986, numărul total de animale deținute în gospodăriile familiale ale membrilor CAP era de aproximativ 1,5 ori mai mare la bovine și de circa 2 ori mai mare la ovine decât în unitățile agricole de stat. Gospodăriile membrilor C.A.P. dețineau un număr important de porcine, cabaline, păsări și familii de albine. De asemenea, menționăm că familiile C.A.P. cresc cea mai mare parte (70%) din totalul de caprine existente la nivel național.

Indicatorul reprezentat de numărul animalelor la 100 ha, are menirea de a pune în evidență unele aspecte de randament în condiții naturale aproximativ egale (tabelul 4).

Tabelul 4

Numărul de animale în raport cu suprafața agricolă în 1985* (calculat la 100 ha.)

Categorii de unități	Bovine	Porcine	Ovine
Unități agricole de stat	25,6	155,8	66,4
C.A.P.	37,6	40,6	76,0
Gospodării ale membrilor CAP	191,7	298,2	672,1
Gospodării ale producătorilor particulari	74,9	89,8	225,3

* După Anuarul statistic al R. S. România, 1986, București.

Datele cu privire la randamentul în creșterea animalelor (numărul de animale la 100 ha.) arată că la nivel național în gospodăriile membrilor CAP existau de aproximativ 5,1 ori mai multe bovine, de 7,3 ori mai multe porcine și de 8,8 ori mai multe ovine decât în sectorul cooperatist. Chiar dacă există unele argumente pentru diferențele înregistrate, iar valorile prezentate au doar un sens indicativ, neputând fi absolutizate, totuși — în concluzie — se desprind următoarele aspecte cărora merită să li se acorde o atenție mai mare de către factorii de decizie:

- valorificarea insuficientă a posibilităților de dezvoltare (suprafețe mari de teren, o puternică bază tehnico-materială etc.) a zootehniei în cadrul cooperativelor agricole de producție;
- preocuparea susținută a populației din gospodăriile membrilor CAP, în direcția creșterii unui număr relativ mare de animale.

În producția marfă de carne (tabelul 5) gospodăriile membrilor cooperatori au reprezentat în anul 1985 cel mai important producător de carne la nivel național (34,6% față de 18,6% în CAP și 33,0% în unitățile agricole de stat). La producția de lapte, lână și ouă, gospodăriile membrilor CAP dețineau următoarele ponderi: 40,4%; 35,0% și respectiv 42,5% față de total producție la nivel național.

Cifrele prezentate în materialul de față confirmă faptul că pe loturile în folosință membrii CAP practică o agricultură intensivă investind, în acest scop, mari resurse de forță de muncă. Rezultatele obținute în gospodăriile membrilor CAP arată că factorii de decizie din domeniul agri-

Tabelul 5

Producția agricolă animală pe categorii de unități în 1985 *

Categoriile de unități	Carne total	Bovine ¹	Porcine ¹	Păsări ²	Lapte total ²	Țînă ³	Ouă ⁴ total
TOTAL	2 552	539	1 094	672	57 615	43 677	8 235
Unități agricole de stat	843	95	489	228	8 094	8 632	2 274
C.A.P.	475	178	172	72	14 844	11 965	1 228
Gospodăriile ale membrilor CAP	883	180	311	285	23 253	15 304	3 471
Gospodăriile ale producătorilor particulari	351	86	122	87	11 424	7 776	1 262

¹ mii tone greutate vie; ² mii hl; ³ tone; ⁴ mil. buc.

* Sursa: Anuarul statistic al R. S. România, 1986, București.

culturii trebuie să acorde în viitor o atenție sporită pentru dotarea tehnicomaterială corespunzătoare a acestora. Este vorba de o dotare complexă — după principiile ergonomiei moderne care vizează întreg ansamblul de elemente, inclusiv construcțiile gospodărești anexe și locuințe, ce au un rol direct ori mediat dar bine determinat — în desfășurarea activităților cu caracter agricol ³.

Analiza comparativă la nivel macrosocial a ponderii diferitelor categorii de unități în cadrul agriculturii și economiei naționale, pune în evidență complexitatea și amploarea problemei analizate.

Ponderea diferită a datelor pe categorii de unități, arată că există o anumită specializare agricolă a acestora, fenomen cu consecințe pozitive la nivel economic și social, ce se impune a fi susținut prin măsuri adecvate cu caracter economic și administrativ, inclusiv pe planul sistematizării și modernizării localităților rurale din România.

³ Soluții de clădire de locuit cu puține niveluri și număr mic de apartamente pentru mediul urban și rural având la bază arhitectura românească specifică zonelor respective — studiu socio-arhitectural realizat de I. P. J. Prahova (autorii arhitect C. Hoinărescu și sociolog Suzana Calciu) sub coordonarea ICCPDC — scoate în evidență: — pentru anumite zone din țară — rolul construcțiilor gospodărești anexe; funcționalitatea și specializarea diverselor încăperi ale locuinței, în depozitarea, păstrarea și prelucrarea produselor vegetale și animale din gospodăriile familiilor țărănești; Trăilă Cernescu, Marilena Gânju, Dorina Turcu, *Aspecte sociologice ale locuirii în satul românesc*, în „Viitorul social”, nr. 2/1987.